

МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ З ПИТАНЬ ВИКОНАННЯ
КРИМІНАЛЬНИХ ПОКАРАНЬ
ПЕНІТЕНЦІАРНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ

ПЕНІТЕНЦІАРНА СИСТЕМА: ІСТОРІЯ, СУЧАСНІСТЬ, МАЙБУТНЄ

*Матеріали
наукових читань пам'яті
генерал-полковника внутрішньої служби
Штанька Івана Васильовича
(м. Чернігів, 13 вересня 2024 року)*

Чернігів 2024

УДК 343.82

П25

Рекомендовано до друку вченою радою Пенітенціарної академії України (протокол № 11 від 27 вересня 2024 року).

Головний редактор:

Пузирний В. Ф., доктор юридичних наук, професор.

Редакційна колегія:

Аніщенко В. О., доктор педагогічних наук, професор;

Данильченко Т. В., доктор психологічних наук, професор;

Ніцимна С. О., доктор юридичних наук, професор;

Татієв С. Р., доктор юридичних наук, доцент, заслужений юрист України.

Пенітенціарна система: історія, сучасність, майбутнє :
П25 матеріали наукових читань пам'яті генерал-полковника внутрішньої служби Штанька Івана Васильовича (м. Чернігів, 13 вересня 2024 р.) / голов. ред. В. Ф. Пузирний ; Пенітенціарна академія України. Чернігів : ПАУ, 2024. 262 с.

До збірника матеріалів наукових читань пам'яті генерал-полковника внутрішньої служби Штанька Івана Васильовича «Пенітенціарна система: історія, сучасність, майбутнє» увійшли тези доповідей студентів, курсантів, учених, науково-педагогічних працівників, представників різних громадських та державних інституцій, які присвячені проблемам реформування кримінально-виконавчої системи України, актуальним питанням кримінального, кримінально-процесуального, кримінально-виконавчого та інших галузей права, кримінології, криміналістики, а також психолого-педагогічним аспектам підготовки фахівців для пенітенціарної системи.

Для наукових, науково-педагогічних працівників, докторантів, здобувачів вищої освіти.

УДК 343.82

*За зміст публікацій і достовірність результатів досліджень
відповідальність несуть автори.*

© Пенітенціарна академія
України, 2024

ЗМІСТ

ВСТУПНЕ СЛОВО	7
<i>Александренко О., Женутій В.</i> ГЕНЕЗИС КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ЩОДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ ПРАВОСУДДЯ.....	9
<i>Алієв Р.</i> АНАЛІЗ ФАКТОРІВ КРИМІНОГЕННОГО ВПЛИВУ НА СТАН ПРАВОПОРЯДКУ В СЕКТОРІ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ.....	13
<i>Аніщенко В.</i> ДЕЯКІ АСПЕКТИ SMART-ОСВИТИ В ПІДГОТОВЦІ ПЕНІТЕНЦІАРНОГО ПЕРСОНАЛУ.....	16
<i>Базелюк В.</i> БЕЗПОСЕРЕДНІЙ ОБ'ЄКТ ПЕРЕДАЧІ АБО ЗБИРАННЯ ВІДОМОСТЕЙ, ЩО СТАНОВЛЯТЬ СЛУЖБОВУ ІНФОРМАЦІЮ, ЗБРАНУ У ПРОЦЕСІ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ, КОНТРРОЗВІДУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, У СФЕРІ ОБОРОНИ КРАЇНИ	20
<i>Богатирьов І.</i> СТАДІЇ ВІДНОВЛЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ЗВ'ЯЗКІВ ЗАСУДЖЕНИМИ В МІСЦЯХ НЕСВОБОДИ ДЕРЖАВНОЇ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ	23
<i>Бондаренко-Берегович В.</i> СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СУДОВО-ЕКСПЕРТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	27
<i>Борко І.</i> ВПРОВАДЖЕННЯ РЕПУТАЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ДОВІРИ ДО ДЕРЖАВНОЇ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ	30
<i>Бублик О., Томков Н.</i> ОСНОВНІ НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ ЮРИДИЧНОЇ ОСВИТИ	35
<i>Ворожбит-Горбатюк В.</i> ПОТЕНЦІАЛ УЧЕННЯ ОРТОБІОЗУ В СОЦІАЛЬНО-ВИХОВНІЙ РОБОТІ ІЗ ЗАСУДЖЕНИМИ В УМОВАХ ПРОВАДЖЕНОГО ВОЄННОГО СТАНУ	38
<i>Ворошилова Д., Івашико С.</i> ПСИХОАКТИВНІ РЕЧОВИНИ У ВОЄННИХ КОНФЛІКТАХ: ВІД АНТИЧНОСТІ ДО СУЧАСНОСТІ	43
<i>Гавриць А., Крицак І.</i> КРИМІНОЛОГІЯ ПАТРІОТИЗМУ ТА НЕОБХІДНІСТЬ ЇЇ РОЗРОБЛЕННЯ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ	47
<i>Гейда О.</i> МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ДОТРИМАННЯ КОНФЕСІЙНИХ ПРАВ ЗАСУДЖЕНИХ.....	57
<i>Гончаренко О.</i> ВИКОРИСТАННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ МОДЕЛЕЙ В УПРАВЛІННІ ПЕРСОНАЛОМ ПЕНІТЕНЦІАРНИХ ЗАКЛАДІВ	62
<i>Дегтярьова В., Крицак І.</i> ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТА МОВНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ЧЕРЕЗ КРИМІНОТЕОЛОГІЧНУ ПАРАДИГМУ	66

Джагунов Г., Зінченко Д. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ МЕТОДИ КОРЕКЦІЇ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ У ЗАСУДЖЕНИХ З УРАХУВАННЯМ ІНДИВІДУАЛЬНО-ОСОБИСТІСНИХ ХАРАКТЕРИСТИК	75
Джагунов Г., Михайловська О. РОЛЬ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ У ПРОФІЛАКТИЦІ ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ СЕРЕД ПРАЦІВНИКІВ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СИСТЕМИ	79
Дмитренко А. КРИМІНОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ВЗАЄМОДІЇ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ІЗ СУСПІЛЬСТВОМ У ЗАПОБІГАННІ ТЯЖКИМ ЗЛОЧИНАМ	84
Доній Н. ОПАНУВАННЯ ГЕРМЕНЕВТИЧНОГО МЕТОДУ ЗДОБУВАЧАМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОГО МИСЛЕННЯ У МАЙБУТНІХ ПРАЦІВНИКІВ ДКВС УКРАЇНИ	87
Дудко Є., Колб Р. АДВОКАТ ЯК СУБ'ЄКТ ЗАПОБІГАННЯ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ У СФЕРІ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ І ПРОБАЦІЇ	91
Жулковський В., Штикун О. МІСЦЕ ТА РОЛЬ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДВИЩЕННІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕНІТЕНЦІАРНОГО ПЕРСОНАЛУ	94
Звірянський Г., Зінченко Д. ВИКОРИСТАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРЕВЕНТИВНИХ ЗАХОДІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ	97
Зінченко Д. ЗАСТОСУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ В БОРОТБІ З ОРГАНІЗОВАНОЮ ЗЛОЧИНІСТЮ: ЕФЕКТИВНІСТЬ І ВИКЛИКИ	102
Іванцов В., Бахмат В. ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ УМОВ ТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД	106
Іванцов В., Зелінський В. ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК КРИМІНОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ: НОВІ ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ	111
Іваньков І., Падалка В. ОСОБЛИВОСТІ ЕКОЛОГІЧНИХ ЗАГРОЗ В УМОВАХ ВОЄННОЇ АГРЕСІЇ РОСІЇ	115
Кернякевич-Танасійчук Ю. ПРАВО НА ПРАЦЮ ЗАСУДЖЕНИХ В УКРАЇНІ	121
Коваленко В., Коваленко В. ПРО ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ У СФЕРІ ПОКАРАНЬ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ	124
Колб О., Дучимінська Л. ПРО ДЕЯКІ ПИТАННЯ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ НАУКОВОГО СУПРОВОДУ РЕФОРМ, ЯКІ ВІДБУВАЮТЬСЯ У СФЕРІ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ І ПРОБАЦІЇ УКРАЇНИ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ	127
Коломієць Н., Ухабова В. РОЗВИТОК ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 111 ККУ	131
Конопельський В., Дмитрієнко Ю. КРИМІНОЛОГІЧНА ІНФОРМАЦІЯ У СИСТЕМІ ЗАХОДІВ ЗАПОБІЖНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ І ПРОБАЦІЇ УКРАЇНИ	135

Юлія Кернякевич-Танасійчук,
доктор юридичних наук, професор,
головний науковий співробітник відділу дослідження проблем кримінально-виконавчого права
Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності
імені акад. В. В. Сташиса НАПрН України,
завідувач кафедри судочинства
навчально-наукового юридичного інституту
Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника

ПРАВО НА ПРАЦЮ ЗАСУДЖЕНИХ В УКРАЇНІ

У Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року окреслено напрями подальшого реформування і функціонування пенітенціарної системи відповідно до такої мети: «Метою Стратегії є створення гуманістичної системи виконання кримінальних покарань, що гарантуватиме безпеку суспільства і забезпечуватиме соціальну адаптацію засуджених та осіб, взятих під варту» [4]. Серед завдань з реалізації стратегічної цілі конкретизовано таке: «Удосконалення методів та інструментів виправлення і ресоціалізації засуджених та їх подальше впровадження» [4]. Відповідно, у Стратегії передбачено «зміну підходів до залучення до корисної зайнятості засуджених та осіб, взятих під варту, створення додаткових стимулів для залучення засуджених до праці як засобу ресоціалізації» [4]. Це потребує окремого міжгалузевого аналізу в контексті реалізації права на працю засудженими.

Ця публікація виконана в межах реалізації завдань фундаментального дослідження «Дотримання прав людини при виконанні покарань і поводженні із засудженими в Україні», РК УкрІНТЕІ № 0121U114397, номер бюджетної програми: 6581040» у відділі дослідження проблем кримінально-виконавчого права Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України.

Окремі аспекти реалізації права на працю в діяльності Державної кримінально-виконавчої служби України і Служби пробачії висвітлено А. Степанюком, І. Яковець та іншими в науково-практичному посібнику [1], стендових доповідях правозахисників і представника Уповноваженого з прав людини в місцях несвободи

В. Нікуліна на науково-практичних заходах, що були проведені в Науково-дослідному інституті вивчення проблем злочинності імені акад. В. В. Сташиса НАПрН України [6; 7]. Деякі проблемні моменти правового регулювання права на працю осіб, засуджених до позбавлення волі, в Україні під час провадженого воєнного стану представлено в публікації автора [2].

Як відомо, реалізація права на працю, передбаченого статтею 43 Конституції України, зміст якого полягає в можливості вільно розпоряджатися своєю здатністю до праці, засудженими, які відбувають покарання, пов'язані з позбавленням волі, має свої особливості та обмеження. Такі особливості передусім передбачені Кримінально-виконавчим кодексом України та Інструкцією про умови праці та заробітну плату засуджених до обмеження волі або позбавлення волі [5]. Як зазначається в опрацьованих джерелах, обмеження в реалізації права на працю мають каральний та виховний характер і випливають із самого покарання. До цих обмежень належать: неможливість добровільного вступу в трудові відносини, зміна їх характеру чи добровільне припинення, вільне користування коштами тощо [3]. Дійсно, унаслідок реалізації права на працю з урахуванням індивідуальних особливостей особистості засудженого можна досягти працевлаштування особи, звільненої з місць відбування покарання, що буде найкращим підтвердженням не лише ефективності застосування праці засуджених до позбавлення волі, але і їх успішної ресоціалізації такої особи. Разом з тим у цьому напрямі виникає низка нагальних проблем, що потребують розв'язання. Наприклад, фахівцями відділу дослідження проблем кримінально-виконавчого права Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені акад. В. В. Сташиса НАПрН України на запит Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради з прав людини В. Нікуліна щодо залучення засуджених до праці за цивільно-правовими угодами та інше було підготовлено науково-правовий висновок, у якому аргументовано відповідь про те, що чинні нормативні акти не передбачають права адміністрації установ виконання покарань вимагати укладення додаткових угод. Адміністрації установ виконання покарань мають достатні нормативні підстави для утримання до 25 % із сум винагород засуджених, які їм нараховуються та які вони отримують за договорами ЦПХ.

В умовах реалій соціально-економічної кризи, в якій перебуває наша держава, проблема забезпечення зайнятості населення особливо загострилася. Вирішення питань правового регулювання і реалізації права на працю засуджених в установах виконання покарань, забезпечення зайнятості та працевлаштування осіб, звільнених з місць позбавлення волі, є одним з визначальних індикаторів реінтеграції їх у суспільне життя як повноправних його учасників. Тому діяльність моніторів національного превентивного механізму, підтримка з боку правозахисних організацій щодо забезпечення рівних і справедливих умов і безпеки праці, ініціативи ДКВС України і спільнот виробничої галузі в Україні, закладів фахової передвищої і вищої освіти на теперішній час украй значуща.

Список використаних джерел

1. Дотримання прав людини в діяльності Державної кримінально-виконавчої служби України і Служби пробачії: наук.-практ. посіб. / О. В. Гальцова, О. О. Пашенко, А. Ф. Степанюк, І. С. Яковець; за заг. ред. А. Ф. Степанюка; НАПрН України; НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України. Харків: Право, 2023. 130 с.

2. Кернякевич-Танасійчук Ю. В. Кримінально-виконавча система України: виклики воєнного стану. *Law and Society*. 2024. Iss. 9. P. 67–73. URL: <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/lsp/article/view/7660/7874> (дата звернення: 25.08.2024).

3. Кримінально-виконавче право: навчальний посібник / В. А. Бадира, С. Ф. Денисов, Т. А. Денисова та ін.; за заг. ред. Т. А. Денисової. Київ: Істина, 2008. 200 с.

4. Про схвалення Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року та затвердження операційного плану її реалізації у 2022–2024 роках: розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.12.2022 р. № 1153-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1153-2022-%D1%80#n10> (дата звернення: 25.08.2024).

5. Про затвердження Інструкції про умови праці та заробітну плату засуджених до обмеження волі або позбавлення волі: наказ Міністерства юстиції України від 07.03.2013 р. № 396/5 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0387-13> (дата звернення: 25.08.2024).

6. Реалізація прав засуджених в суспільстві змін: науковий і прикладний дискурс: дайджест стенд. доп. наук.-метод. семінару у формі круглого столу онлайн (м. Харків, 4 квітня 2023 р.) / уклад.: В. Пивоваров, В. Ворожбіт-Горбатюк; Нац. акад. прав. наук України; НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса. Харків: Право, 2023. 48 с.

7. Стратегії суспільної безпеки і пробачія: світові стандарти і національні цінності : дайджест стенод. доп. за результатами II всеукр. наук.-практ. заходу у формі круглого столу (м. Харків, 4 квітня 2024 р.) / уклад.: В. Пивоваров, В. Ворожбіт-Горбатюк ; Нац. акад. прав. наук України ; НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса. Харків : Право, 2024. 48 с.

Валентин Коваленко,

доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент Національної академії наук України;

Віталій Коваленко,

кандидат юридичних наук,
докторант відділу проблем державного управління
та адміністративного права Інституту держави і права
імені В. М. Корецького НАН України

ПРО ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ У СФЕРІ ПОКАРАНЬ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

Як свідчить історія сучасної економіки України (1991–2024 рр.), одним із важливих елементів і складових її сталого розвитку є діяльність підприємств установ виконання покарань (далі – УВП). При цьому варто зазначити, що такі суб'єкти господарської діяльності розміщені як в УВП відкритого (виправні центри), так і закритого типу (виховні та виправні колонії) (ст. 11 Кримінально-виконавчого кодексу (КВК) України).

У зв'язку з цим привертають увагу кілька фактів, які мають юридичне значення та впливають на економічні показники в цілому в нашій державі, а саме:

1. Якщо до 2014 року засуджені до позбавлення волі зобов'язані були працювати на підприємствах УВП та інших об'єктах, які визначала адміністрація колонії, то на сьогодні цей засіб виправлення та ресоціалізації зазначених осіб (ст. 6 КВК) є для них правом [1].

Такий підхід законодавця, хоча й дав можливість адаптувати правовий статус засуджених в Україні (ст. 7 КВК) до європейських стандартів, проте створив низку суттєвих проблем для економіки нашої держави в цілому і для сфери виконання покарань зокрема. Так, якщо до внесення вказаних вище змін до КВК підприємства УВП входили до п'ятірки найбільш прибуткових в Україні